

Лозова Світлана Миколаївна,
доцент кафедри кримінального процесу,
криміналістики та експертології
Харківського національного університету
внутрішніх справ, кандидат психологічних
наук, доцент

Чернологова Світлана Миколаївна,
головний судовий експерт сектору
дослідження наркотичних засобів,
психотропних речовин їх аналогів та
прекурсорів, відділу дослідження
матеріалів, речовин і виробів Харківського
науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України

ОСОБЛИВОСТІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ АПТЕЧНОГО МЕТАДОНУ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Останнім часом в Україні спостерігається небачене зростання наркоманії і злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Під час повномасштабної війни РФ проти України, на фоні економічної кризи, показники кількості наркозлочинів істотно зросли [1].

До війни в Україні, з метою допомоги наркозалежним, зменшення кількості наркозлочинів, була впроваджена програма замісної підтримувальної терапії (ЗПТ). Це лікування людей із психічними та поведінковими розладами, які виникли через вживання опіоїдів. Рішення про початок ЗПТ, препарат для її здійснення приймає лікар-нарколог або лікар-психіатр на підставі діагнозу психічних та поведінкових розладів внаслідок вживання опіоїдів згідно з МКХ-10, відповідності критеріям для призначення ЗПТ та відсутності протипоказань, а також наявності документа, що посвідчує особу [2].

Основні цілі програми ЗПТ: запобігання розвитку проявів опіатної абстиненції на 24 години і більше; зменшення або повне припинення потягу до опіоїдів; блокада ефекту ейфорії від будь-яких самостійно прийнятих нелегальних опіоїдів.

В Україні для замісної підтримувальної терапії дозволені препарати метадону та бупренорфіну. Використання цих препаратів для ЗПТ має довгу історію. Метадон застосовують у світі з 1960 року, бупренорфін — з 1976 року. За тривалий час використання ЗПТ,

здійснено чимало досліджень з метою оцінки ефективності такого виду лікування. Метадон та бупренорфін віднесено до переліку основних лікарських засобів Всесвітньої організації охорони здоров'я, що свідчить про їх ефективність та безпечність.

Метадон — синтетичний препарат опійної групи повільної дії. Приймають його у вигляді пігулок та сиропів для запобігання виникнення симптомів абстиненції. Він має мінімальний ефект ейфорії, який виникає після введення його іншими шляхами. В Україні в замісній підтримувальній терапії використовуються лікарські препарати метадону гідрохлориду під такими торговими назвами, як «Метадол Фармасайнс», «Метафін-ІС», "Метадон-3Н" і «Метадікт» в таблетках. Дозування метадону становить від 5 до 100 мг на добу (в середньому – 80-100 мг), особливо великі дози препарату призначаються тим, хто паралельно приймає інші види лікування, наприклад, антиретровірусну терапію.

Бупренорфін є напівсинтетичним опіоїдом, отриманим з алкалоїду морфіну, приймається тільки під язик, при попаданні препарату у шлунок його ефективність наближається до нуля. Використання бупренорфіну для ЗПТ теж дає змогу пацієнтам, які прийняли рішення відмовитись від прийому опіоїдів, мінімізувати симптоми відміни. Крім того, при регулярному прийомі бупренорфін знижує тягу до незаконних опіоїдів у людей, які фізично залежать від них [3].

Препарати, призначені для замісної підтримувальної терапії, приймаються виключно перорально. Підбір дози і подальше лікування проводиться під контролем медперсоналу, що виключає можливість передозування. Метадон і бупренорфін видаються в таблетках, щоб позбавити пацієнта «ін'єкційної» звички. Також учасники програми замісної підтримувальної терапії зобов'язані здавати аналізи на вживання інших психоактивних речовин. Слід зауважити, що звичайні опійні наркотики під час проходження курсу ЗПТ не діють, не приносять «кайфу», тому що медичні препарати блокують відповідні рецептори.

Під час військових дій, на жаль, препарати для замісної терапії стали активно використовувати в нелегальному обігу наркотиків. Це обумовлено тим, що під час війни, особливо на територіях, які були окуповані або були чи є в зоні активних бойових дій, ситуація з наркотиками постійно змінювалася. На початку війни через закриття кордонів, на певний час в Україну перестали надходити наркотичні речовини з-за кордону, наркотрафік, який був до того, в тому числі і через територію Харківської області змінився. Відповідно наркомани

змушені були знаходити собі нові варіанти поставок наркотиків або інші наркотики. Саме в той час з'явилося багато «аптечних» наркотиків, а також стали використовувати для нелегального споживання препарати замісної терапії (метадон, бупренорфін).

За спостереженнями експертів, до війни надходило на дослідження більше вуличного метадону (кристали, порошок, рідко - розчин для ін'єкцій), часто в суміші з димедролом. Зараз на дослідження надходить більше аптечного метадону (в блістерах, пігулках). Це пов'язано з тим, що часто люди, які отримують метадон в рамках проходження замісної підтримувальної терапії, займаються його нелегальним продажем, вживаючи при цьому інші наркотики.

Військове вторгнення РФ в Україну має багато наслідків: соціальних, економічних, психологічних, кримінальних. Занає змін і стан злочинності, одним з яскравих показників якої є стан наркозлочинності. На сьогодні експерти Харківського НДЕКЦ МВС спостерігають збільшення вилучення аптечного метадону, який часто вилучають разом із медичними препаратами заспокійливої дії, які підсилюють дію наркотику (димедрол, соннат, сонован, лідокаїн та ін.). Ця ситуація пояснюється значним поживленням незаконного ринку аптечного метадону через зниження доступу у споживачів до звичних наркотиків в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2022 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2022/Zvit_polic_2022.pdf (дата звернення: 10.06.2024).

2. Порядок проведення замісної підтримувальної терапії осіб з психічними та поведінковими розладами внаслідок вживання опіоїдів: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 27 березня 2012 року № 200 (у редакції наказу Міністерства охорони здоров'я України 16 листопада 2020 року № 2630). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0889-12#Text> (дата звернення: 10.06.2024).

3. Замісна підтримувальна терапія (зпт). URL: <https://alternativa-mc.com.ua/service/1> (дата звернення: 10.06.2024).